

Te gek om los te lopen

Memoires - De surrealistische kunstenares Leonora Carrington beschreef haar psychiatrische hellegang.

ALEXANDRA DE VOS

Vrouwen en surrealisme, het is een gedroomde combinatie. Althans in de geesten van - mannelijke - kunstenaars als Salvador Dalí, Pablo Picasso en Max Ernst. De vrouw was voor hen een geliefde, een schildersobject, sensueel en vaak nog kinderlijk. Ze opende de poorten naar een paradijselijke staat die weinig met intellect van doen had. Ze was wat wild en een beetje artistiek, maar nooit een rivale. Zo torende Picasso boven Dora Maar, Diego Rivera boven Frida Kahlo. En Max Ernst boven de originele, rebelse Leonora Carrington. Hij noemde haar zijn *femme-enfant*, zijn 'bruid van de wind'.

De Engels-Ierse Leonora Carrington (1917-2011) was de dochter van een rijke industrieel en een moeder die sprookjes vertelde. Die Keltische verhalen inspireerden Leonora als kind tot 'sluimervisioenen', waarin ze zich liet drijven op beelden uit haar onderbewuste. Als tiener was ze volgens een bewonderaar 'een meedogenloze intellectueel, die rebelleerde tegen elke vorm van hypocrisie'. Ze weigerde zich te voegen naar de nonnen of kostschool of naar debutantenbals - waar ze ondanks haar schoonheid geen vrijer oppikte.

Ten langen leste liet papa haar haar droom - kunstschilder worden - najagen. Op een Parijse excursie leerde de negentienjarige de veel oudere Max Ernst kennen en de twee werden halsoverkop verliefd. Ernsts surrealisme zat de mystieke Leonora als gegoten. De geliefden woonden op het Franse platteland, schilderden, schreven verhalen en beeldhielden. Tot de Tweede Wereldoorlog de idylle verstoorde. Ernst, maker van *Entartete Kunst*, werd door de Duitsers gearresteerd. Leonora, die haar ziel en zaligheid aan de relatie had gegeven, stortte in. Ze at niet meer, kreeg waanbeelden en vluchtte met een vriendin naar Spanje. Over die vlucht, en over de psychiatrische hel die haar in Spanje zou wachten, vertelt ze in *Beneden*. Het is een kort maar indrukwekkend verslag.

Carrington wijt erin haar psychose deels aan een gebroken hart, deels aan de wreedheid van een wereld in de greep van Hitler. 'Ik had begrepen hoe onrechtvaardig de samenleving was en ik wilde mezelf reinigen, haar zinloze bruutheid uitbraken.' Ze begint zich te vereenzelvigen met levenloze dingen - zoals de vluchtauto die pech krijgt. 'Ik was de auto. De auto liep vast door mij, omdat ik zelf was vastgelopen.'

Zelfportret (ca. 1937-38) van Leonora Carrington, Metropolitan Museum of Art Modern Art Galleries, New York City.
© belgairimage

Op weg naar Spanje 'voelt' ze de ziel van de bergen en de dieren die er leefden. Het moet een vreemd zicht geweest zijn, een goedgeklede Engelse die van rots naar rots springt als was ze een berggeit.

Naakt in de lobby

In een hotel in Madrid loopt het pas echt mis. Leonora geeft haar bezittingen weg aan voorbijgangers, loopt naakt rond in de lobby, wordt verkracht en bestolen. Dat belet haar niet om volmaakt gelukkig te zijn: 'Ik aanbad mezelf omdat ik me als volledig beschouwde. Ik was alles, alles was ik.' Als ze haar zaak bepleit bij de Engelse consul - ze wil de wereld redden door een verdachte hotelgast uit te schakelen - vindt die haar te gek om los te lopen. Letterlijk.

Leonora wordt afgevoerd naar een krankzinnigengesticht. Ze wordt platgespoten met de experimentele drug Cardiol, krijgt stuip-trekkingen en paniekaanvallen, en ligt dagenlang vastgebonden op bed in haar eigen vuil. De injecties worden een trauma dat ze nooit zal kunnen vergeten. In die helse omstandigheden droomt ze van 'Beneden', een paradijs waar vrijheid en kennis op haar wachten. Het is de plek waar 'de goden' - de psychiaters die haar behandelen - hun uitverkorenen naartoe brengen.

Na veel zinloos lijden zetten

★★★★☆
Leonora Carrington
Beneden.
Vertaald door Lisette Graswinckel en Nelleke van Maaren, Orlando, 112 blz., 17,95 €. Oorspronkelijke titel: 'Down below'.

haar vroegere nanny en het geld van haar familie haar op weg naar de vrijheid. Uiteindelijk zal Carrington erin slagen te ontsnappen naar Mexico. Het land verwelkomt kunstenaars met open armen. Leonora zal er trouwen en kinderen krijgen. Over haar ervaringen als psychiatrische patiënt schrijft ze: 'Het ergste is dat je woede wordt gesmoord. Ik ben nooit echt boos geweest.'

Woede zit er niet in *Beneden*. Wel is het een heftig relaas, verteld zonder zelfmedelijden. Ironisch en meedogenloos onderzoekend. Wat Carrington rechthield, was haar bezetenheid om te schilderen. Ze bleef een originele, getalenteerde kunstenaar, een Engels-Mexicaanse Jeroen Bosch. Misschien overvleugelde ze in originaliteit zelfs Max Ernst. Ook hij had de oorlog overleefd en het in New York tot een nuttig huwelijk met de superrijke Peggy Guggenheim gebracht. Artistiek deemsterde zijn ster weg.

De erkenning voor zijn 'muze' Leonora kwam aarzelend en laat, zoals dat ook voor een surrealistische zusterziel als Frida Kahlo gold. Kahlo is intussen een superster, bevrijd van de schaduw van echtgenoot Diego Rivera. Of het zo ver komt voor Leonora Carrington valt te bezien, maar ze verdient de aandacht die ze krijgt. *Beneden* is alvast een waardige introductie.

Wat Leonora Carrington rechthield, was haar bezetenheid om te schilderen